

(I)

Rabbi Kateroulet

Pesach 5775

1. בראשית פרק מ

(א) ויחי אתר הדברים האלה חטאו משקה סלך מצרים והאפה לארניהם למלך מצרים: (ב) ויקצף פרעה על שני סריסיו על שר המשקים ועל שר האופים: (ג) ויתן אתם במשמר בית שר הטבחים אל בית הסחר מקום אשר יוסף אסור שם: (ד) ויפקד שר הטבחים את יוסף אתם וישרת אתם ויהיו ימים במשמר: (ה) ויחלמו חלום שניהם איש חלמו בלילה אחד איש כפתרון חלמו המשקה והאפה אשר למלך מצרים אשר אסורים בבית הסחר: (ו) ויבא אליהם יוסף בבקר וירא אתם והנם זעפים: (ז) וישאל את סריסיו פרעה אשר אתם במשמר בית אדניו לאמר מדוע פניכם רעים היום: (ח) ויאמרו אליו חלום חלמנו ופתר אין אתו ויאמר אליהם יוסף הלוא לאלהים פתרנים ספרו נא לי: (ט) ויספר שר המשקים את חלמו ליוסף ויאמר לו בחלומי זהנה גפן לפני: (י) ובגפן שלשה שריגים והיא כפרחת עלתה נצה חבשילו אשבלתיה ענבים: (יא) וכוס פרעה בידי ואקה את הענבים ואשחט אתם אל כוס פרעה ואתן את הכוס על כף פרעה: (יב) ויאמר לו יוסף זה פתרנו שלשת השרנים שלשת ימים הם: (יג) בעוד שלשת ימים ישא פרעה את ראשך והשיבך על כנך ונתת כוס פרעה בידו כמשפט הראשון אשר היית משקחו: (יד) כי אם זכרתני אתך כאשר ייטב לך ועשית נא עמדי חסד וחסרתני אל פרעה והוצאתני מן הבית הזה: (טו) כי נגב גבתי מארץ העברים וגם פה לא עשיתי מאומה כי שמו אתי בכור: (טז) וירא שר האפים כי טוב פתר ויאמר אל יוסף אף אני בחלומי זהנה סלי שלשת סלי חרי על ראשי: (יז) ובסל העליון מכל מאכל פרעה מעשה אפה העוף אכל אתם מן הסל מעל ראשי: (יח) ווען יוסף ויאמר זה פתרנו שלשת הסלים שלשת ימים הם: (יט) בעוד שלשת ימים ישא פרעה את ראשך מעליך ותלת אותך על עץ ואכל העוף את בשרך מעליך: (כ) ויחי ביום השלישי יום חלדת את פרעה ויעש משתה לכל עבדיו וישא את ראש שר המשקים ואת ראש שר האפים בתוך עבדיו: (כא) וישב את שר המשקים על משקחו ויתן הכוס על כף פרעה: (כב) ואת שר האפים תלה כאשר פתר להם יוסף: (כג) ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחו:

2. רש"י בראשית פרק מ פסוק א

אתר הדברים האלה - לפי שהרגילה אותה אחרת את הצדיק בפי כולם לדבר בו ולגנותו, הביא להם הקבי"ה סורחנם של אלו שיפנו אליהם ולא אליו, ועוד שתבוא הרווחה לצדיק על ידיהם:
 חטאו - זה נמצא זבוב בפילי פוטירין שלו, וזה נמצא צורך בגלוסקין שלו:
 והאופה - את פת המלך ואין לשון אפייה אלא בפת, ובלע"ז פיסטו"ר [אופה]:

3. תלמוד ירושלמי מסכת פסחים פרק י דף לו עמוד א/מ"א

מניין לארבעה כוסות רבי יוחנן בשם רבי בנייה כנגד ארבע גאולות לכן אמר לבני ישראל אני יי והוצאתי אתכם וגוי ולקחתי אתכם לי לעם וגוי והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי רבי יהושע בן לוי אמר כנגד ארבע כוסות של פרעה וכוס פרעה בידי ואשחט אותם אל כוס פרעה ואתן את הכוס על יד פרעה ונתת כוס פרעה בידו וגוי.

4. תלמוד בבלי, פסחים דף צט ע"ב

ערב פסחים סמוך למנחה לא יאכל אדם עד שתחשך. אפילו עני שבמשראל לא יאכל עד שיטב ולא יפחתו לו מארבע כוסות של יין, ואפילו מן התמחוי.
 ארבע כוסות. כנגד ארבעה לשוני גאולה האמורים בגלות מצרים והוצאתי אתכם והצלתי אתכם וגאלתי אתכם ולקחתי אתכם בפרשת וארא.

II

5. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קח עמוד א

ואמר רבי יהושע בן לוי: נשים חייבות בארבעה כוסות הללו, שאף הן היו באותו הנס.

רשיי מסכת פסחים דף קח עמוד א

ארבע כוסות - שלשה כנגד שלשה כוסות שנאמרו בפסוק זה וכוס פרעה בידי וגומר, ורביעי - ברכת המזון.

רשיי מסכת פסחים דף קח עמוד ב

שאף הן היו באותו הנס - כדאמרינן (סוטה יא, ב) בשכר נשים צדקניות שבאותו הדור נאלו, וכן גבי מקרא מגילה, נמי אמרינן הכי, דמשום דעל ידי אסתר נאלו, וכן גבי נר חנוכה במסכת שבת (כז, א).

6. בגדי ישע על המרדכי, שם

תקשה דברי רשיי אחדדי דבריש מכילתא פרש ד' כוסות כנגד ד' לשונות של גאולה ולקמן דף ק"ח סוף ע"א כתב וז"ל ד' כוסות ג' כוסות שנאמרו בפסוק זה וכוס פרעה בידי וגו' ורביעי ברכת המזון וס"ל לרשיי דצריכין אנו לכל הדרשות דאי משום ד' לשונות גאולה הוא אמינא ייקח ד' לחמים ואי משום דרש של ג' כוסות הנזכרים בפסוק של וכוס פרעה לא הוי נשמע כלום הדא זמאן לימא לן דייקח כנגדן מאחר דאינם רומזין על גאולת ישראל ממצרים ועוד דשמא לא נקח אלא ג' עם כוס ברכת המזון אבל השתא שנשמע מ- ד' לשונות של גאולה דצריך ליקח ד', תקינן וז"ל ליקח ד' כוסות מאחר שהם נזכרים גם כן אצל שום גאולה דהינו גאולת יוסף שמצא פתרון חלום זה נתגדל ויצא מבית האסורים למלך.

8. תלמוד בבלי מסכת גיטין דף טו עמוד א

במתניתא תנא: שבע שנים בצרו עובדי כוכבים את כרמיתן מדמן של ישראל בלא זבל.

7. אינה רבה (וילנא) פרשה ב ד"ה ד בלע ה'

זכרם גדול היה לו לאדריאנוס שמונה עשר מיל על שמונה עשר מיל כמין טבריא לציפורי והקיפו גדר מהרוגי ביתר ולא גזר עליהם שיקברו עד שעמד מלך אחז וגזר עליהם וקברום.

9. רא"ש, ברכות פ"ט, א

הטוב והמיטיב ביבנת תקנה הטוב שלא הסריחו והמיטיב שנתנו לקבורה לפי שבצרו כרמיהם 7 שנים והקימו כרמיהם מהרוגייהם תקנו לומר על היין שהוא כמו הדם.

10. רשיי הירש בראשית מ'

בפסוק הראשון הם קרויים בפשטות משקה והאופה, ואילו בפסוק השני - שר המשקים, שר האופים. הרי כאן כל הלעג והבוז שבאותה שורה. כלפי מטה, ביחס לעם, הרי הוא שר, אך כלפי מעלה אינו אלא עבד עבדים, גרוע ממנקה הרוחות. דווקא מפני ש"מעלת השררה" הצטמצמה בכבוד הנעלה, למזוג את הכוס למלך ולהגיש לו מיני מתיקה, הווה אומר ביחס האישי שבין המלך לבין העבד השר, דווקא משום כך הוא עבד עבדים ותלוי סלו בחסד המלך. המלך שליט על חירותו וחיייו של ה"שר", כדרך שהוא שולט על עבדו הקנוי לו. המלך אינו רואה בו את השר אלא את האופה והמשקה, הוא אדוני, ובשעה שה"אדון" קוצף הרי העבד סופג בעיטה ומושלך לכלא.

11. ויקרא רבה (וילנא) פרשה לו ד"ה ב ד"ה וזכרתי

מה הגפן הוה טעונה ג' ברכות ("מתנות כהונה": על הבורס - ' בורא פרי האדמה, ועל הענבים - ' בורא פרי העץ, ועל היין 'בורא פרי הגפן'), כך ישראל מתברכין בג' ברכות בכל יום יברכך ה' יאר ה' ישא ה'.

12. יחזקאל פרק טו

ויחי דבר ידוד אלי לאמר: (ב) בן אדם מה יהיה עץ הגפן מכל עץ הזמורה אשר חיה בעצי היער: (ג) היקח ממנו עץ לעשות למלאכת אם יקחו ממנו יתד לתלות עליו כל כלי: (ד) חנה לאש נתן לאכלה את שני קצותיו אכלה חאש ותוכו נזר היצלה למלאכה: (ה) חנה בהיותו תמים לא יעשה למלאכה אף כי אש אכלתה ויחר ונעשה עוד למלאכה: ס (ו) לכן כח אמר ארני ידוד כאשר עץ הגפן בעץ היער אשר נתתו לאש לאכלה כן נתתי את ישרי ידושלם: (ז) ונתתי את פני בחם מהאש יצאו והאש תאכלם וידעתם כי אני ידוד בשומי את פני בחם: (ח) ונתתי את חארץ שמטה יען מעלו מעל נאם ארני ידוד.